

ASOCIAȚIA SOCIOLOGILOR ȘI DEMOGRAFILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA

Victor MOCANU, dr. în sociologie, Președinte ASDM

RAPORT

**INFLUENȚA SCHIMBĂRILOR INSTITUȚIONALE
ASUPRA COMPORTAMENTULUI
ELECTORAL AL CETĂȚENILOR**

MASA ROTUNDĂ - 13 DECEMBRIE 2018

Cuprins:

1. Analiza principalelor modele de comportament electoral
2. Cercetarea influenței diferitor reguli și instituții ale sistemului electoral asupra preferințelor electorale ale cetățenilor
3. Posibilitățile instituționale de dezvoltare a culturii electorale a cetățenilor
4. Analiza perspectivelor dezvoltării culturii electorale în Republica Moldova în condițiile dezvoltării diferitelor modele ale procesului de instituționalizare democratică.
5. Analiza experienței internaționale de influență a schimbărilor instituționale asupra comportamentului electoral al cetățenilor (România, Marea Britanie, Spania, Portugalia, Germania, Ucraina, Danemarca, Polonia, Federația Rusă, SUA)

Analiza principalelor modele de comportament electoral

În literatura de specialitate au fost elaborate mai multe modele ale participării electorale:

- **Modelul sociologic:** este expus în lucrarea lui S. Lipset și S. Rokkan, care explică impactul conflictelor dintre grupurile sociale asupra diferențierii ideologice și partinice. În conformitate cu acest model, votul cetățeanului este influențat de cinci condiții: statutul social, venitul, locul de trai, nivelul de educație și afilierea religioasă. În opinia cercetătorilor menționați mai sus, „formarea sistemului politic nu depinde de sistemul electoral sau factorul instituțional, ci de numărul și tipul de clivaje din societate”. S. Lipset și S. Rokkan presupun că oamenii cu venit scăzut, cu un nivel jos de studii, cu statut de lucrător sau de funcționar cu rang mic tind spre partidele de stânga. Ei votează, spre exemplu, partidele cu viziuni social-democratice, pentru orientarea lor spre valorile social-economice. Oamenii cu studii superioare, cu un statut social înalt și cu un venit pe măsură, formează masa de bază pentru puterile conservatoare. Partea relativ mai religioasă a populației, la rândul ei, simpatizează partidele care au o legătură strânsă cu religia.

Lipset S. și Rokkan S. Party Systems and Voter Alignments: Cross National Perspectives. New York, 1967. 554 p.

Lipset S. și Rokkan S. Party Systems and Voter Alignments: Cross National Perspectives. New York, 1967. 554 p., p.82

Butler D. ș.a Democracy at the Polls. A Comparative Study of Comprehensive National Elections. American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington D.C., 1981. pp. 138-172

- **Modelul socioeconomic** postulează că participarea electorală este determinată de caracteristicile socioeconomice individuale și de orientările civice. În acest model, factorii precum vârsta, educația, venitul, sexul, rasa ș.a.m.d. oferă o „presiune sociologică” asupra deciziilor electorale ale votanților și are un efect puternic asupra comportamentului politic. Modelului în cauză i se aduc critici precum că nu poate explica diferențele mari între țări în ceea ce privește participarea la vot. Țările cu o prezență înaltă la urnele de vot nu au un popor mai bogat sau mai educat decât țările cu prezență scăzută la urne. Spre exemplu, Elveția și SUA sunt două țări dintre cele mai bogate și educate din lume, dar cu indici scăzuți de activism electoral.

- **Modelul sociopsihologic** se axează mai mult pe identificarea partinică și presupune că „nici o determinantă sociologică nu este suficientă pentru a explica comportamentul politic, iar influențele psihologice sunt factorii cei mai puternici cu impact asupra comportamentul politic”. A. Campbell a studiat relația dintre identificarea partinică și atitudinile față de evenimentele politice, stabilind că „identificarea partinică contribuie la perceperea doar acelor fapte și imagini care corespund orientărilor tendențioase create. Cu cât atașamentul față de partid este mai mare, cu atât procesul filtrării informației politice este mai profund”. De asemenea, autorul declară că identificarea partinică are o influență mai mare asupra atitudinilor politice decât viceversa. El consideră că „persoana care se identifică cu un anumit partid își păstrează, de regulă, aceeași opțiune pe parcursul întregii vieți”.

Campbell A. ș.a. The American Voter. New York: Wiley, 1980. 573 p., p.7

Ibidem, p.76

Ibidem, p.78

- **Modelul mobilizator** se focusează asupra explicării comportamentului electoral prin contextul și oportunitățile existente în mediul alegătorului. Acest model stabilește că încurajarea din partea partidelor și organizațiilor sporește dorința individului de a vota și că cetățenii dezvoltă „mai multe atitudini pozitive față de politică atunci când implicarea lor este solicitată”. S.Verba și N.Nie ilustrează faptul că apartenența la asociațiile de voluntariat are un rol pozitiv asupra ratei de participare, iar într-o analiză mai amplă a lui R. Rosenstone și J. Hansen a participării electorale din Statele Unite s-a stabilit că aproape jumătate din declinul participării electorale începând cu anii 1960 și acalmia în activitățile partidelor pot fi explicate prin factorii mobilizatori. L. LeDuc critică acest model, argumentând prin faptul că, spre exemplu, în țările europene nu există diferențe mari de mobilizare pentru alegerile Parlamentului European, dar prezența la urne este neuniformă.

Leighley J. Attitudes, Opportunities and Incentive: A Field Essay on Political Participation. În: Political Research Quarterly, 1995, nr.48, pp.181-209

Rosenstone S., Hansen M. Mobilization, Participation and Democracy in America. New York: Macmillan Publishing Company, 1993. 333 p.

LeDuc L ș.a. Comparing Democracies 2, London, SAGE Publications Inc, 2002. 269p

Concluzionând, vom menționa că cercetătorii în studiile lor au pus accent pe unii dintre factori, în baza cărora și-au dezvoltat propriile modele de participare electorală. În timp, modelele de comportament electoral au fost criticate, iar în știință nu s-a ajuns la un numitor comun în privința universalității unui anumit model, datorită faptului că societățile sunt foarte diferite, iar diferența dintre unele variabile poate fi semnificativă chiar și în două democrații vecine. Pentru Republica Moldova, considerăm că este oportun de a analiza activismul electoral din perspectiva elementelor a mai multor modele: modelul sociologic, modelul sociopsihologic și modelul alegerii raționale. Dacă o parte din alegători nu își modifică niciodată opțiunile electorale și participă în mod permanent la alegeri, susținându-și partidul favorit, atunci o altă parte de alegători se conduc de interesele individuale sau colective de moment și pledează pentru forțe politice diverse la anumite etape sau în genere pot să refuze să participe la alegeri. Alegătorii din aceste două categorii pot fi comparați cu susținătorii unei echipe sportive. Cei din prima categorie participă la toate meciurile echipei, indiferent de conjunctură, iar cei din categoria a doua vin să susțină echipa doar în meciurile importante. Electoratul de stânga și electoratul de dreapta este format din alegători cu o poziție fermă, care nu își modifică în timp opțiunile politice. Susținătorii altor partide se conduc de interesele individuale sau colective de moment și pledează pentru forțe politice diverse la anumite etape sau în genere pot să refuze să participe la alegeri.

Cercetarea influenței diferitor reguli și instituții ale sistemului electoral asupra preferințelor electorale ale cetățenilor

Factorii instituționali cu impact asupra comportamentului electoral reprezintă niște caracteristici specifice precum: starea instituțiilor sociale, sistemul de partide, mediul socioeconomic etc. În acest capitol vom cerceta impactul diferitor reguli din domeniul electoral asupra preferințelor electorale ale cetățenilor. Inițial vom efectua un scurt istoric al evoluției procesului electoral din țară, oferind exemple de schimbări instituționale care au fost efectuate în domeniul dat.

Până nu demult, în Republica Moldova a funcționat un sistem electoral proporțional cu o singură circumscripție națională. Acest sistem a fost implementat în 1993 pentru a oferi o soluție eficientă și a nu crea locuri vacante în legislativ, ducând cont de evoluția evenimentelor din partea estică a țării. Respectiv, s-a dorit evitarea creării circumscripțiilor electorale pe teritoriul necontrolat din stânga Nistrului.

**ASOCIAȚIA SOCIOLOGILOR ȘI DEMOGRAFIILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

VOX POPULI - NOIEMBRIE 2018

**INFLUENȚA SCHIMBĂRILOR INSTITUȚIONALE
ASUPRA COMPORTAMENTULUI
ELECTORAL AL CETĂȚENILOR**

Scopul cercetării: determinarea impactului schimbărilor instituționale din cadrul domeniului electoral asupra participării și opțiunilor electorale ale cetățenilor din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării au fost următoarele: examinarea practicilor internaționale de implementare a schimbărilor instituționale în domeniul electoral prin determinarea generalului și identificarea particularului cu scopul formulării de propuneri în vederea ajustării practicilor naționale la cele internaționale; analiza impactului diverselor modele de comportament electoral asupra participării la scrutine; cercetarea influenței legislației electorale asupra prezenței la urne; cercetarea posibilităților instituționale de dezvoltare a culturii electorale din țară; identificarea factorilor sociali care condiționează participarea electorală a populației cu drept de vot din Republica Moldova; analiza istoriografică a principalelor elaborări la temă realizate de cercetători din Republica Moldova și din străinătate; elaborarea recomandărilor privind eficientizarea implementării schimbărilor instituționale în campaniile electorale din Republica Moldova etc.

Ipoteze: Schimbările instituționale implementate în domeniul electoral din Republica Moldova, în special aplicarea sistemului electoral mixt, au un impact major atât asupra intenției de vot a populației, cât și asupra opțiunilor electorale, influențând rezultatul final al alegerilor. Pentru maximalizarea rezultatelor la alegeri actorii politici trebuie neapărat să ia în considerație nevoile specifice ale electoratului, altfel procentul de prezență la urnele de vot se va reduce. Pentru atingerea acestui scop este nevoie neapărat de a identifica atitudinile votanților față de situația politică actuală precum și față de actorii politici. Fără eforturile partidelor politice și ale candidaților, reformele electorale vor avea un impact redus asupra participării la vot.

- Volumul eșantionului: 1189 persoane cu vârsta de 18 ani și mai mult.
- Eșantion: stratificat, probabilist, bistadial .
- Reprezentativitate: eșantionul este reprezentativ pentru populația adultă a Republicii Moldova, exclusiv regiunea transnistreană, cu o eroare maximală de + 3,0%.
- Criterii de stratificare: 13 regiuni geografice, mediu rezidențial (urban-rural), mărimea localităților urbane (2 tipuri), numărul de alegători ai localităților rurale (3 tipuri de localități rurale).
- În cadrul straturilor ajustate au fost selectate în mod întâmplător 83 de localități în baza unui tabel cu numere aliate.
- Numărul maximal de interviuri efectuate într-un punct de eșantionare a fost de 6. Familiile în care s-a realizat interviurile au fost selectate prin metoda rutei aliate, cu un pas statistic prestabilit.
- În cazurile în care în gospodăriile selectate există mai multe persoane adulte a fost solicitată spre interviu persoana care și-a sărbătorit prima ziua de naștere de la ziua interviurii.
- Interviurile au fost realizate la domiciliul respondenților de către operatori din rețeaua Asociației Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova în perioada 01- 20 noiembrie 2018. Chestionarul a fost redactat în limbile română și rusă, oferindu-se respondenților posibilitatea de a alege varianta.

Inițial, s-a dorit să se stabilească care sunt atitudinile față de schimbările instituționale în sens larg.

Astfel, 77% dintre respondenți apreciază negativ schimbările care s-au produs în reformarea sistemului justiției,

72% - în sistemul de pensii,

70% - în sistemul bancar,

69% - în soluționarea conflictului transnistrean,

69% – în sfera economică,

66% – în domeniul politicii interne,

65% - în sistemul sanitar,

62% – în combaterea corupției.

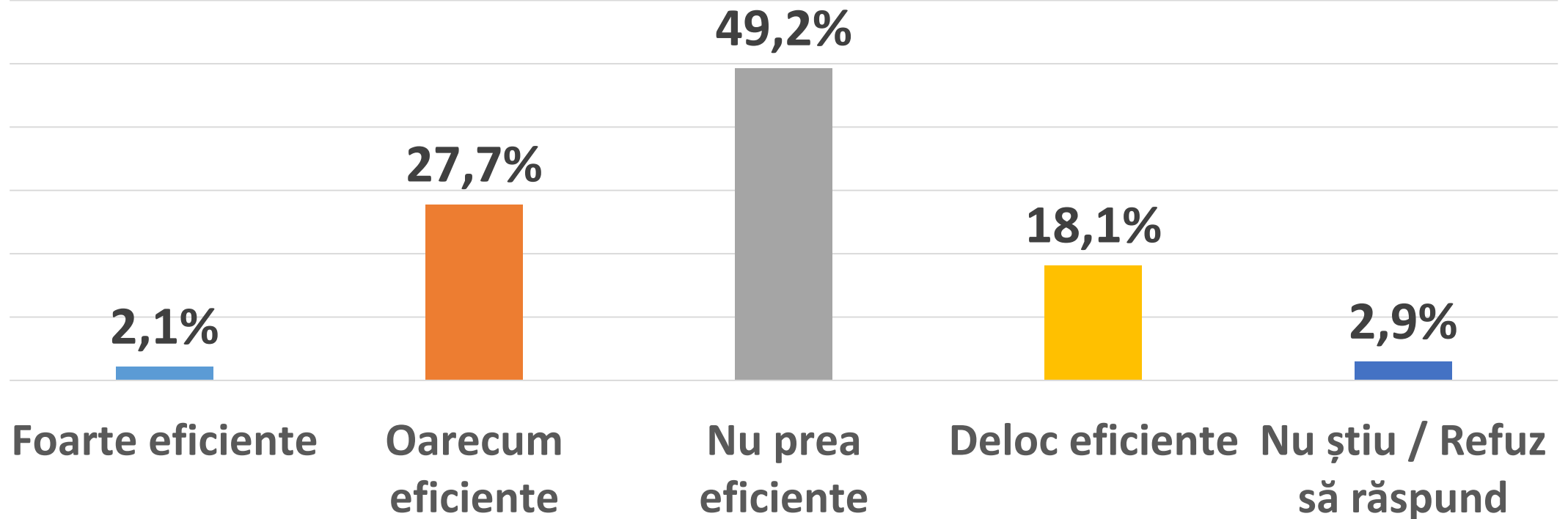
Cele mai palpabile schimbări au fost sesizate în activitatea autorităților publice locale – 42%, în domeniul culturii – 38%, educației – 37% și politicii externe – 34%.

Cât de mulțumit sunteți de...?	Foarte mulțumit	Oarecum mulțumit	Nu prea mulțumit	Deloc mulțumit	Nu știu	Aprecieri pozitive	Aprecieri negative
Reformarea autorităților publice centrale	4,3	25,5	40,1	18,9	11,2	+29,8	-59,0
Activitatea autorităților publice locale	9,7	32,3	36,5	14,6	6,9	+42,0	-51,1
Reformarea sistemului justiției	1,4	11,7	30,3	46,5	10,1	+13,1	-76,8
Reformarea sistemului de pensii	3,1	17,2	23,5	48,6	7,6	+20,3	-72,1
Reforma științei	4,5	23,0	30,2	28,8	13,5	+27,5	-59,0
Reforma în medicină	5,4	22,1	26,3	38,3	7,9	+27,5	-64,6
Reforma în învățământ	7,5	29,3	22,5	33,1	7,6	+36,8	-55,6
Situația din sfera economică	3,2	21,8	30,3	39,0	5,7	+25,0	-69,3
Reforma în sistemul bancar	1,1	16,3	39,6	30,5	12,5	+17,4	-70,1
Politica internă	4,3	17,6	41,0	25,2	11,9	+21,9	-66,2
Situația din cultură	7,5	36,2	32,4	15,8	8,1	+38,3	-51,4
Politica externă	4,2	29,5	38,1	20,3	7,9	+33,7	-58,4
Combaterea corupției	7,3	21,9	26,8	35,6	8,4	+29,2	-62,4
Soluționarea conflictului transnistrean	3,2	19,7	35,3	34,1	7,7	+22,9	-69,4

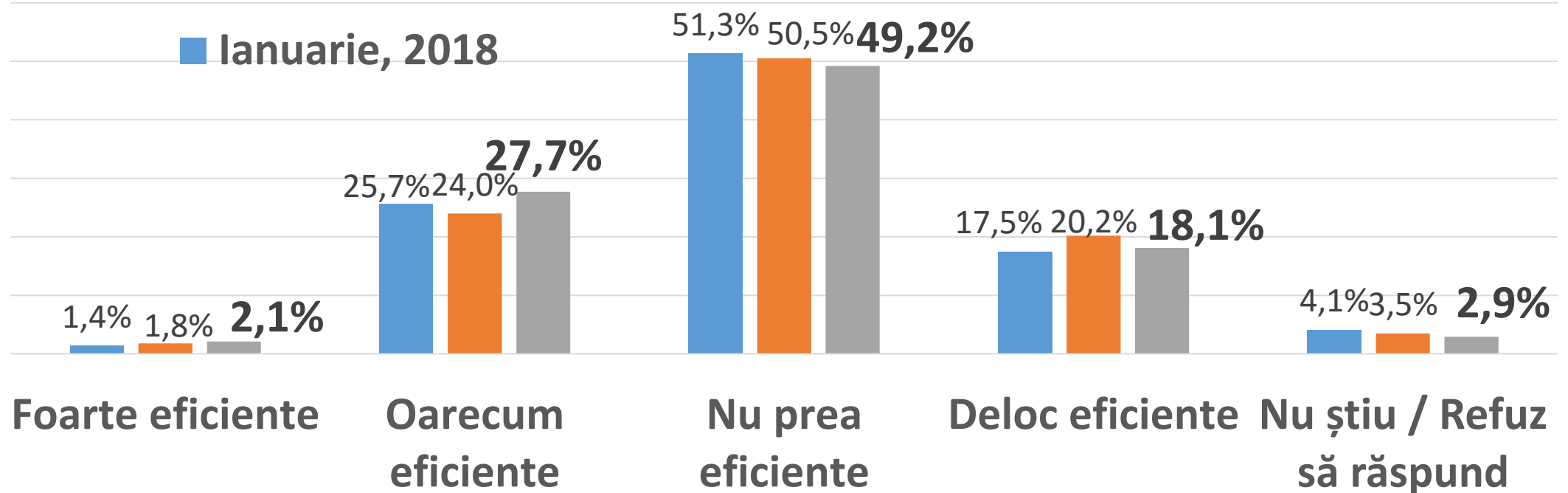
Cât de mulțumit sunteți de...?	Apr.poz. Ianuarie, 2018	Apr.neg. Ianuarie, 2018	Apr.poz. Iulie, 2018	Apr.neg. Iulie, 2018	Apr.poz. Nov, 2018	Apr.neg. . Nov., 2018	Apr.poz. Ianuarie, 2018
Reformarea autorităților publice centrale	+27,2	-59,1	+28,6	-61,1	+29,8	-59,0	+27,2
Activitatea autorităților publice locale	+37,0	-52,4	+40,6	-50,3	+42,0	-51,1	+37,0
Reformarea sistemului justiției	+21,3	-66,2	+17,1	-71,9	+13,1	-76,8	+21,3
Reformarea sistemului de pensii	+12,1	-80,2	+13,5	-80,4	+20,3	-72,1	+12,1
Reforma științei	+30,5	-49,3	+36,0	-48,8	+27,5	-59,0	+30,5
Reforma în medicină	+21,9	-66,1	+26,1	-64,8	+27,5	-64,6	+21,9
Reforma în învățământ	+33,0	-56,2	+29,2	-64,7	+36,8	-55,6	+33,0
Situația din sfera economică	+16,9	-70,8	+20,6	-72,2	+25,0	-69,3	+16,9
Reforma în sistemul bancar	+17,0	-68,3	+13,9	-75,7	+17,4	-70,1	+17,0
Politica internă	+16,8	-72,9	+19,6	-71,3	+21,9	-66,2	+16,8
Situația din cultură	+34,2	-52,4	+38,3	-51,4	+38,3	-51,4	+34,2
Politica externă	+26,5	-58,8	+28,7	-61,0	+33,7	-58,4	+26,5
Combaterea corupției	+17,2	-68,0	+22,6	-67,1	+29,2	-62,4	+17,2
Soluționarea conflictului transnistrean	+10,3	-72,8	+20,4	-78,0	+22,9	-69,4	+10,3

Când au fost rugați să dea o apreciere generală a reformelor implementate în țară, doar 30% au menționat că acestea sunt eficiente sau foarte eficiente. Majoritatea se arată mai mult nemulțumită de reformele implementate

Cât de eficiente sunt, în general, reformele implementate în țara noastră?

Cât de eficiente sunt, în general, reformele implementate în țara noastră?

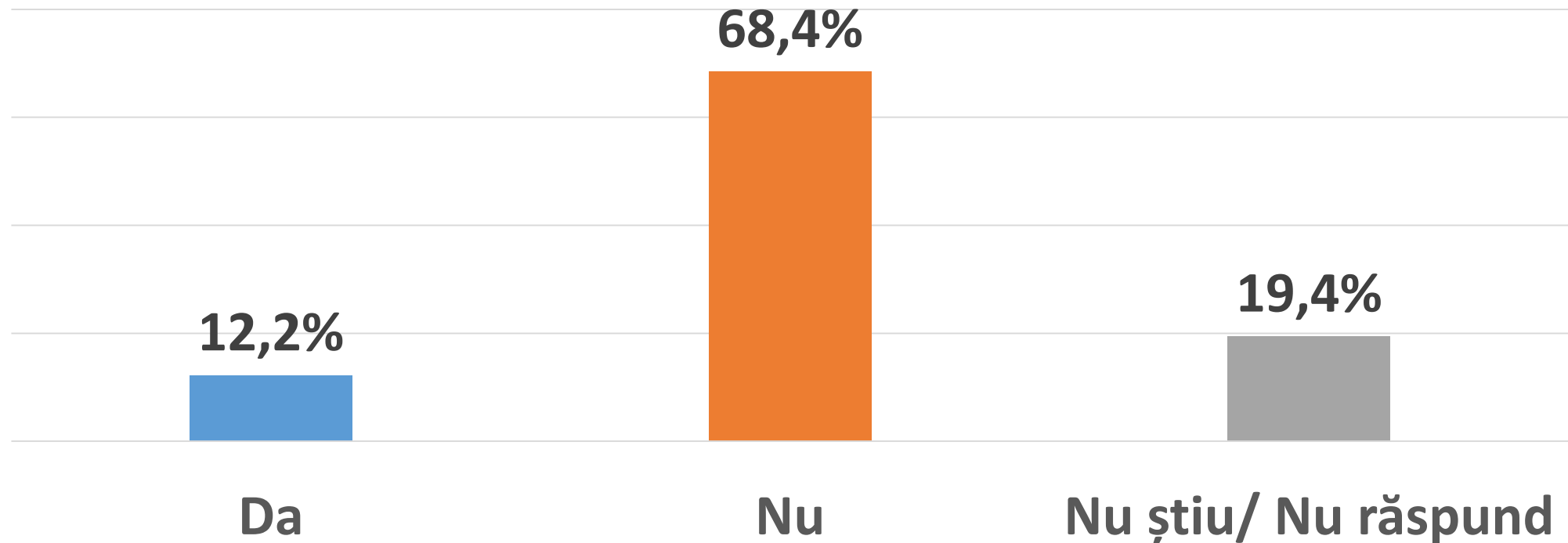

Odată ce s-au stabilit atitudinile față de calitatea schimbărilor instituționale la general, vom oferi și opiniile respondenților față de activitatea mai multor instituții din țară. Aici vom menționa că cercetarea noastră a semnalat un nivel scăzut al încrederii populației în diferite instituții sociale și politice. În biserică au încredere, într-o măsură mai mare sau mai mică, 68% din respondenți (respectiv 25% și 43%). Nu au încredere în ea 9% din cei intervievați. Deseori abundența materialelor de la diverse posturi TV denigrează imaginea bisericii în societate. Conform opiniei unor respondenți, "absolut toate lucrurile negative care au loc în cadrul acestei instituții ajung știri de top, în timp ce partea pozitivă este trecută cu vederea". O astfel de abordare din partea presei nu are cum să nu afecteze percepția și, respectiv, atitudinea populației față de biserică. Pe locul doi s-a plasat Președintele țării. Au confirmat acest lucru 52% din respondenți, dintre care 16% au încredere totală, iar ceilalți 36% – într-o anumită măsură. Pe locul trei, conform nivelului de încredere, se află primăria din localitatea natală: 50% din respondenți au confirmat acest lucru, dintre care 10% au încredere totală, iar ceilalți, 40% – într-o anumită măsură. Pe locul patru, la compartimentul încredere, s-a plasat presa: cred în formatorii de opinie publică 41% din cei intervievați (8% au încredere totală și 33% – într-o anumită măsură). Pe locul cinci se află armata : 38% din respondenți, dintre care 6% au încredere totală, iar ceilalți 32% – într-o anumită măsură. Alte instituții sociale: 37% din populație au încredere în poliție; 36% - în Guvern; 35% - în organizațiile neguvernamentale cu sediul în Republica Moldova, 35% - în sindicate, 33% – în Comisia Electorală Centrală, 24% - în organizațiile neguvernamentale, 20% – în sistemul bancar, 18% - în patronate, 16% – în justiție, 15% – în Parlamentul țării și 12% – în partidele politice.

Câtă încredere aveți în...? (Câte un răspuns pe fiecare rând)	Foarte multă încredere	Oarecare încredere	Nu prea am încredere	Nu am deloc încredere	Nu știu,	Total aprecieri pozitive	Rangul
Biserică	25,4	43,2	15,9	9,1	6,4	68,6	I
Președintele țării	16,5	35,9	27,7	15,4	4,5	52,4	II
Primărie	9,8	39,6	25,0	19,2	6,4	49,4	III
Mass media	7,6	33,5	32,8	21,6	4,5	41,1	IV
Armată	6,5	32,4	32,7	22,8	5,6	38,9	V
Poliție	7,3	30,3	30,0	24,5	7,9	37,6	VI
Guvern	5,4	31,2	33,4	24,3	5,7	36,6	VII
Organizații internaționale cu sediul în RM	6,1	29,5	29,9	25,6	8,9	35,6	VIII
Sindicate	5,1	29,7	30,6	26,3	8,3	34,6	IX
Comisia Electorală Centrală	4,6	27,9	37,4	23,5	6,6	32,5	X
Organizații neguvernamentale	1,7	21,8	33,6	30,6	12,3	23,5	XI
Sistemul bancar	1,9	17,9	42,0	26,8	11,4	19,8	XII
Patronate	1,1	16,9	39,8	25,8	16,4	18,0	XIII

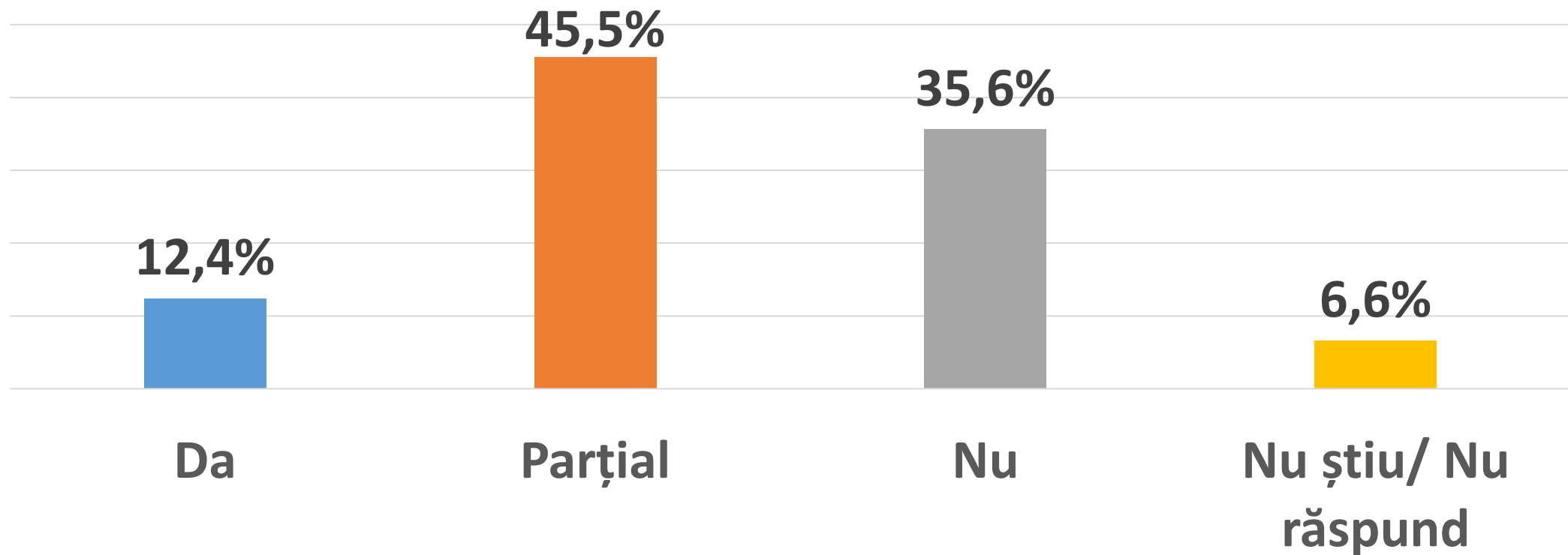
De asemenea, s-a dorit să se stabilească care este atitudinea respondenților față de diverse reguli electorale care au fost implementate, sau urmează să fie implementate în viitor. Respectiv, peste 2/3 din respondenți (68%) au menționat că partidele politice nu trebuie să primească finanțare din bugetul de stat. Doar 12% consideră că partidele trebuie să fie finanțate din bugetul de stat, iar 19% nu au dat un răspuns concret la această întrebare.

Cum considerați Dvs., partidele politice trebuie să primească finanțare din bugetul de stat?

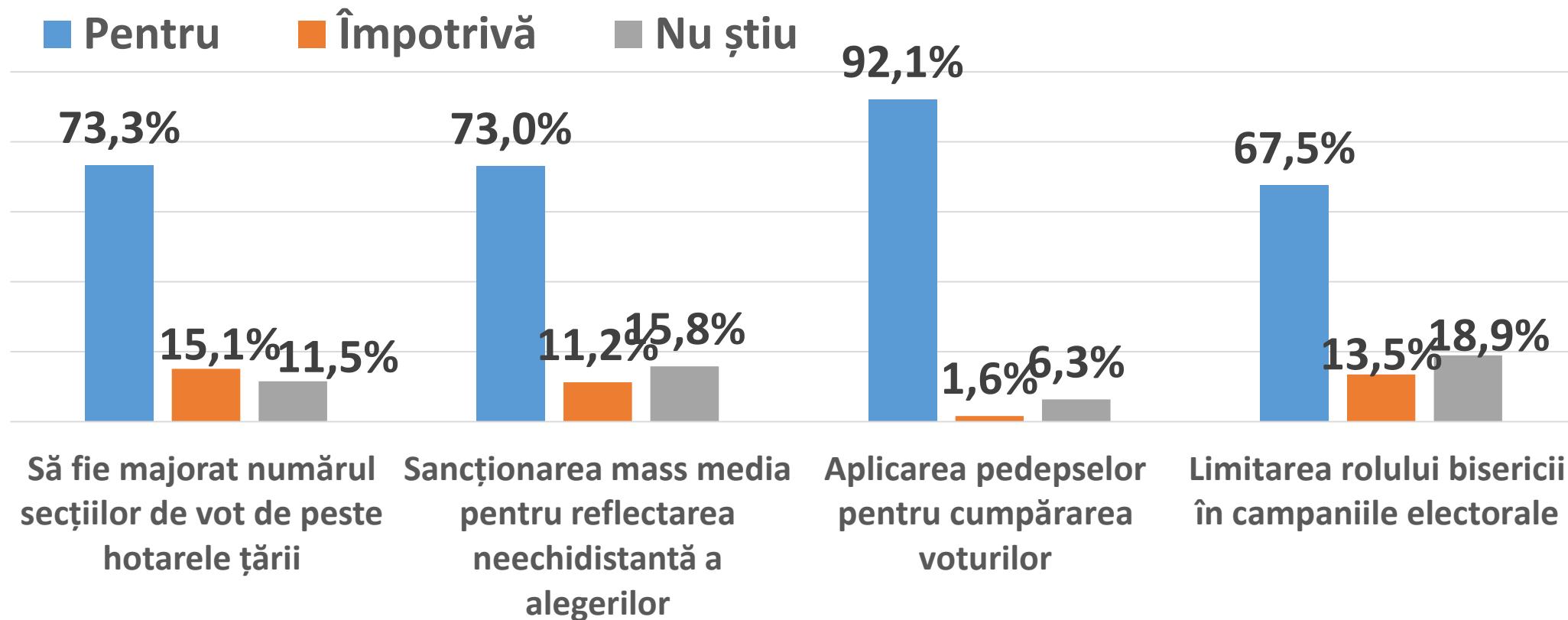

Doar 12% din respondenți sunt de părerea că alegerile din țară oferă posibilități cetățenilor de a schimba acei reprezentanți ai puterii care nu își îndeplinesc promisiunile. Încă 45% consideră că cetățenii pot face parțial acest lucru, iar 36% s-au pronunțat împotriva. Nu și-au format o opinie la această întrebare 7% de respondenți.

Cum considerați Dvs., alegerile din țară oferă posibilități cetățenilor de a schimba acei reprezentanți ai puterii care nu își îndeplinesc promisiunile?

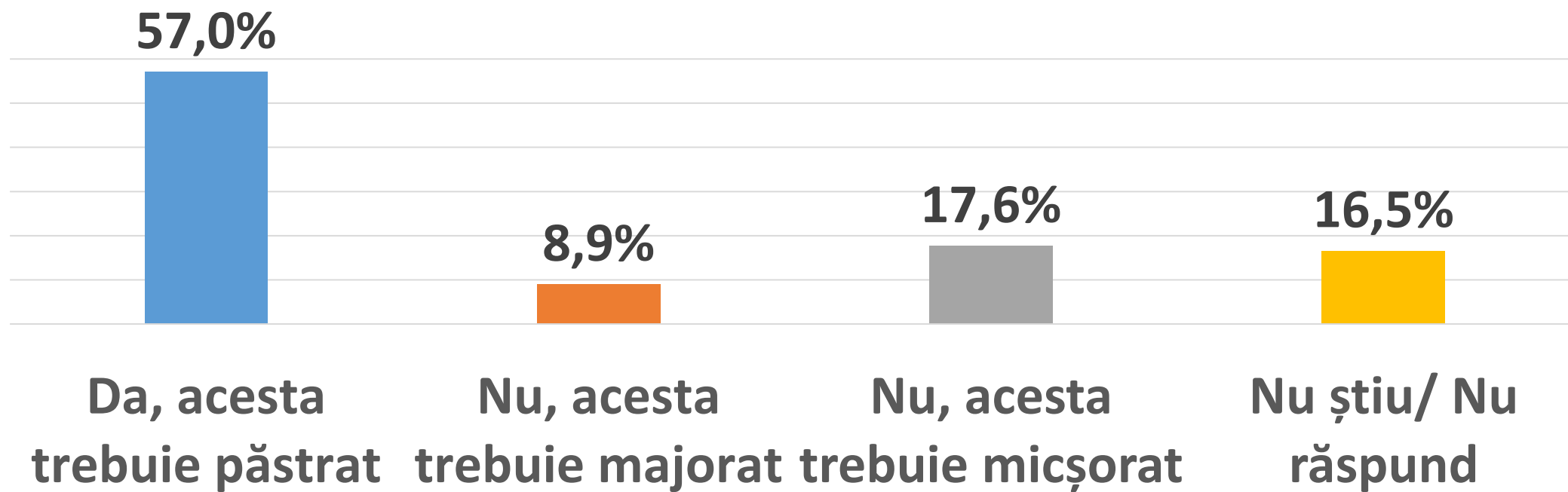

Sunteți pentru sau împotriva următoarelor măsuri care ar putea fi aplicate în domeniul electoral...?

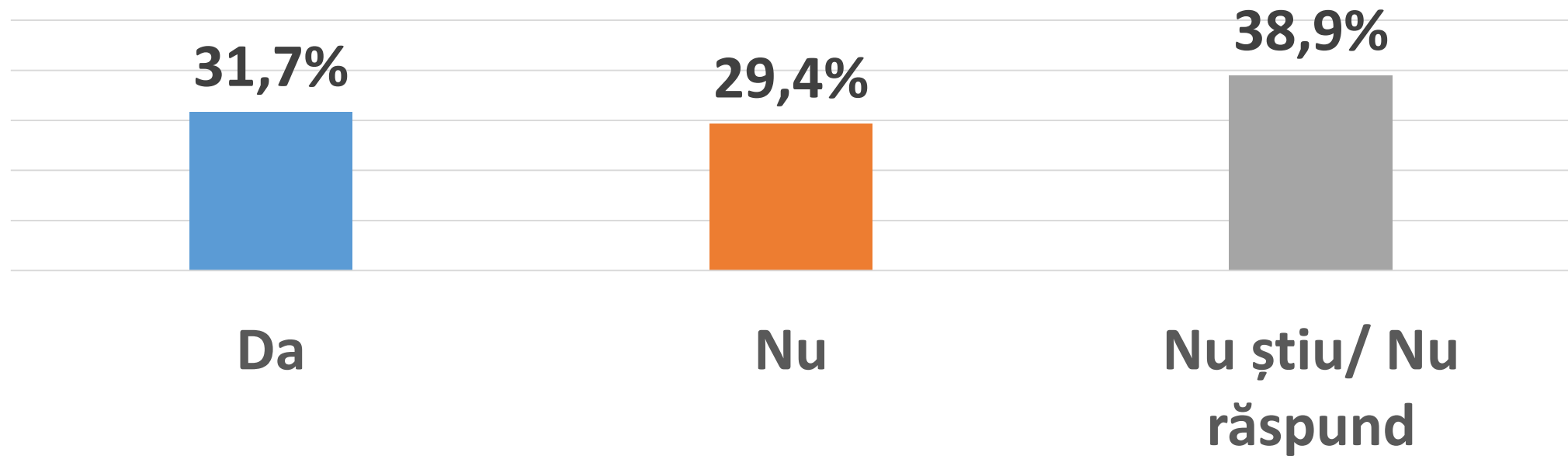
Menținerea perioadei mandatului de 4 ani a Parlamentului este susținută de 57% din respondenți. 9% consideră că acesta trebuie majorat, 18% - că mandatul trebuie diminuat, iar 16% nu au putut să se exprime în această privință.

Considerați că mandatul Parlamentului pe o perioadă de 4 ani este oportun pentru Republica Moldova?

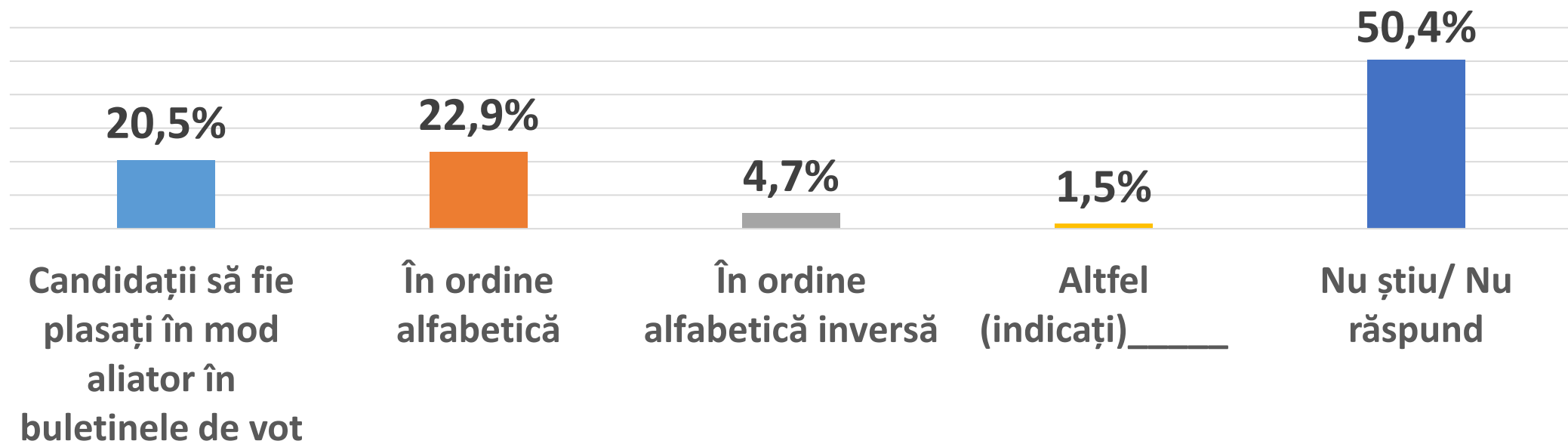
Pentru modificarea modului în care se formează lista concurenților electorali s-au exprimat 32% de respondenți. Împotriva – 29%, iar 39% nu au știut să răspundă la această întrebare.

Cum considerați Dvs., trebuie să fie efectuate anumite schimbări în modul în care se formează lista concurenților electorali în buletinul de vot?

Circa 20% din respondenți consideră că listele trebuie să fie formate prin plasarea candidaților în mod aliator în buletinele de vot. 23% s-au pronunțat pentru ordinea alfabetică. 5% consideră mai oportună ordinea alfabetică inversă. 1,5% au venit cu alte propuneri. Totuși, majoritatea (50,4%) nu au știut să dea un răspuns limpede la această întrebare.

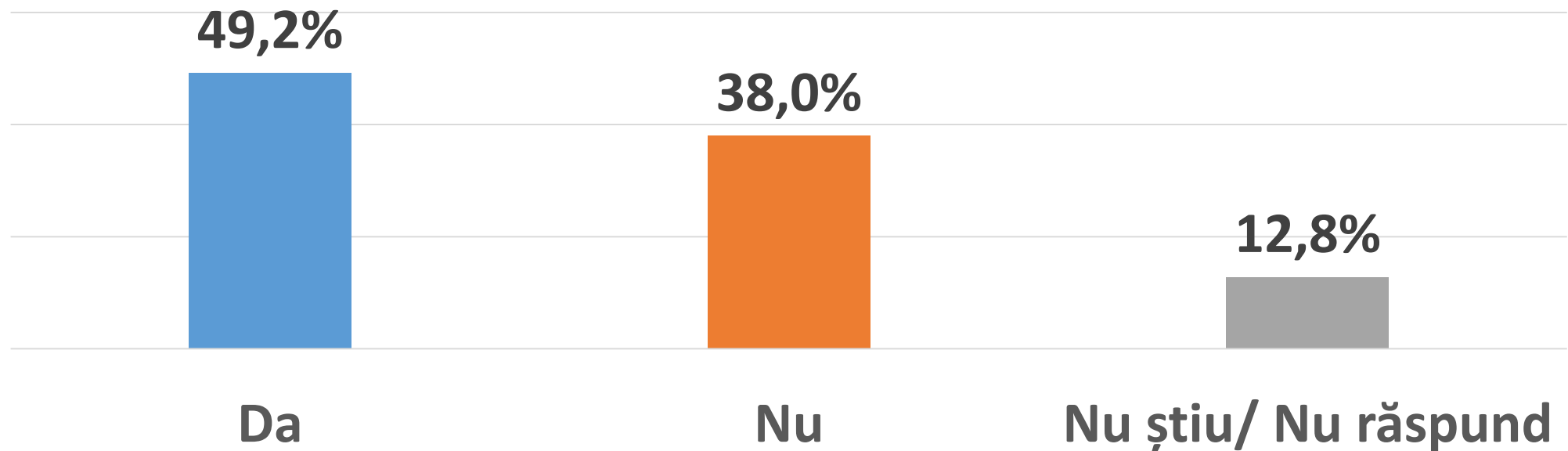
Dacă da, atunci în ce mod?

Doar $\frac{1}{4}$ din respondenți (25%) consideră oportun de a organiza alegerile pe parcursul a două sau mai multe zile. Peste $\frac{2}{3}$ (67%) consideră că aici nu trebuie operate schimbări, iar 8% nu și-au format o opinie în privința acestei probleme.

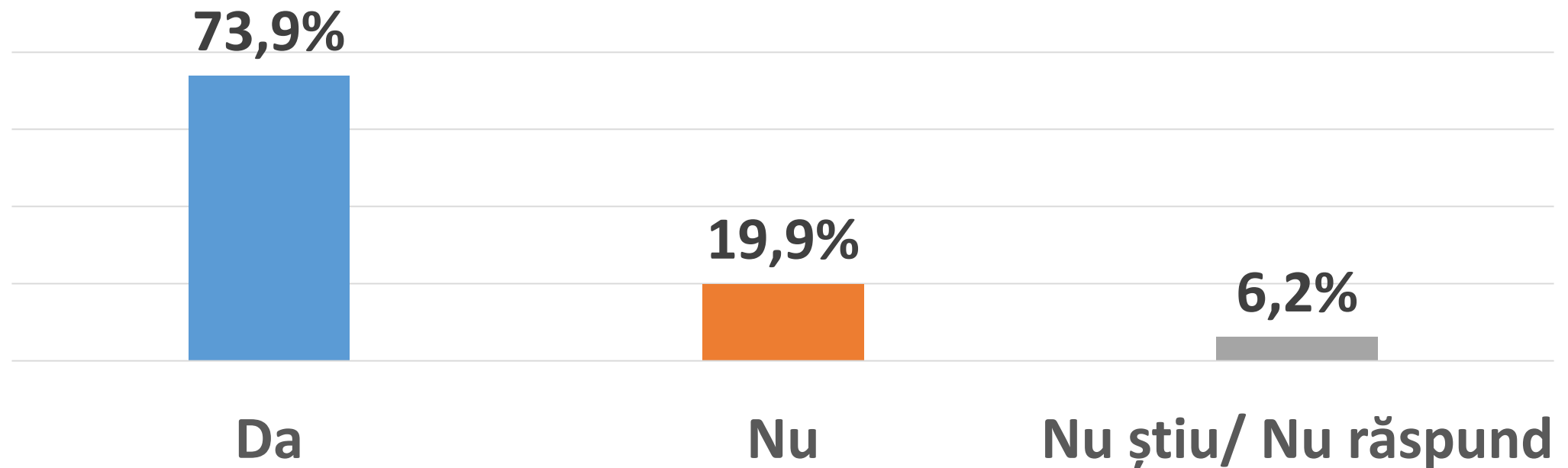
Pentru implementarea votului electronic s-au pronunțat 49% de respondenți. 38% s-au pronunțat împotriva acestei măsuri, iar 13% nu au putut să se exprime în această privință.

Ați dori să votați utilizând o mașină electronică de vot în locul buletinului de vot tradițional?

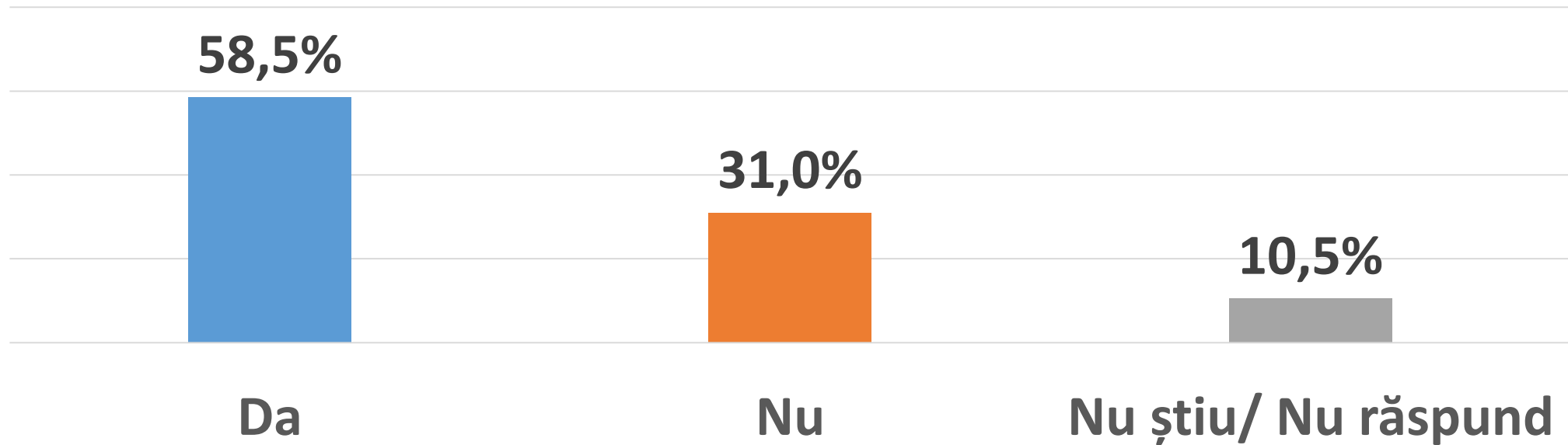
Circa $\frac{3}{4}$ dintre respondenți (74%) se pronunță pentru posibilitatea de a vota în orice secție de vot din Republica Moldova. 20% sunt împotriva unei astfel de inițiative, iar 6% au refuzat sau nu au știut să răspundă.

Ați dori să puteți vota la oricare secție de vot din Republica Moldova?

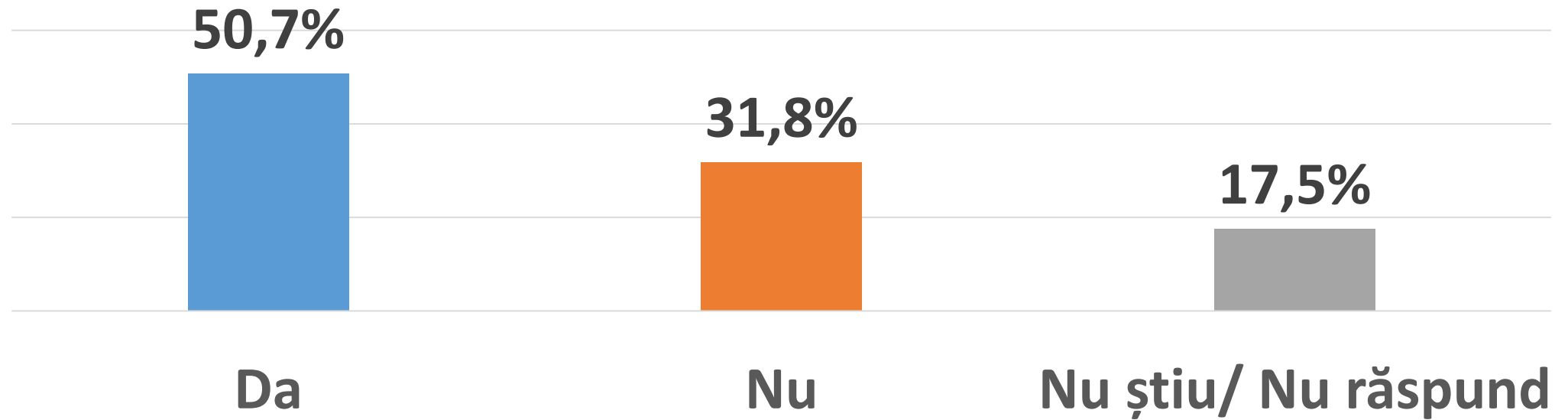
58% din respondenți au menționat că în cazul posibilității votării prin internet, ar alege această opțiune în locul prezentării la secția de vot. 31% sunt de părerea că nu ar vota prin internet, iar 10% nu s-au putut pronunța în acest sens.

Dacă ar exista posibilitatea să votați prin internet, ați alege această opțiune în locul prezentării la secția de vot?

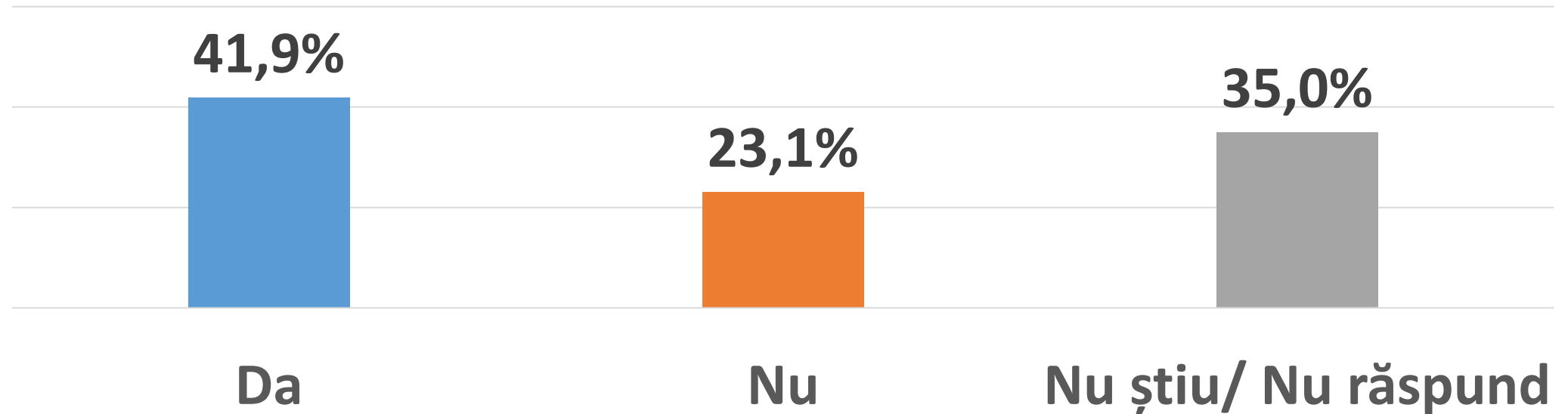
Fiecare al doilea respondent (51%) consideră că intenția lor de vot va spori dacă ar exista posibilitatea de a vota prin internet. 32% din respondenți consideră că intenția lor de vot nu ar spori în asemenea circumstanțe, iar 17% nu au știut sau au refuzat să răspundă (vezi Fig.2). În viziunea noastră, introducerea votului prin internet, dacă va fi securizată, va contribui eficient la dezvoltarea culturii electorale a cetățenilor. În special, va crește numărul alegătorilor în rândul tinerilor. Știm că mulți dintre tineri nu se interesează de politică, dar o parte din aceștia vor dori să participe la alegeri din simplul motiv că ar fi interesați să vadă cum funcționează votarea prin internet.

Cum considerați, ar spori intenția Dvs. de vot dacă ar exista posibilitatea să votați prin internet?

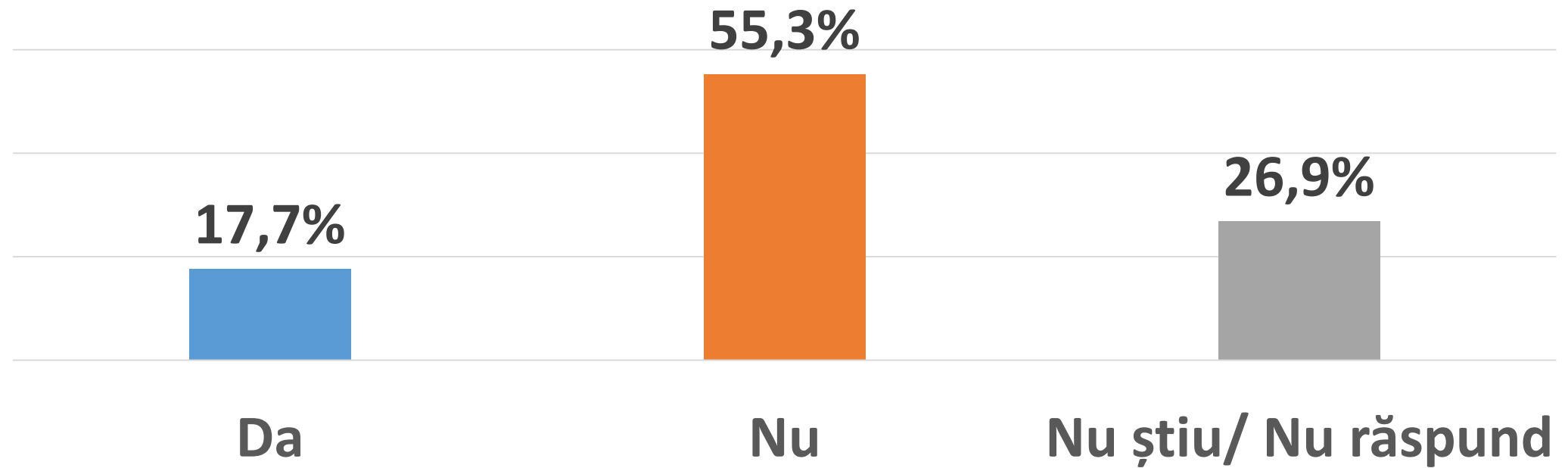
Un aspect negativ al noului sistem electoral ar putea fi scăderea numărului de femei care vor obține un mandat în legislativ. Cu toate că noul sistem menține obligativitatea ca 40% dintre candidații pe listele de partid să fie femei, prevederea se va aplica acum doar jumătății parlamentului ales prin votul proporțional. Nu au fost elaborate măsuri speciale menite să încurajeze partidele să propună candidați de sex feminin pe circumscripțiile uninominale. Astfel, în cadrul cercetării 42% din respondenți au menționat că sunt pentru asigurarea cotelor pentru candidații de gen feminin și în circumscripțiile uninominale. 23% sunt împotriva unei astfel de măsuri, peste 1/3 (35%) nu au oferit un răspuns concret.

În sistemul electoral proporțional partidele erau obligate să includă în listă cel puțin 40% de femei. Ar trebui oare ca în sistemul electoral mixt să se asigure această prevedere și în circumscripțiile uninominale sau nu?

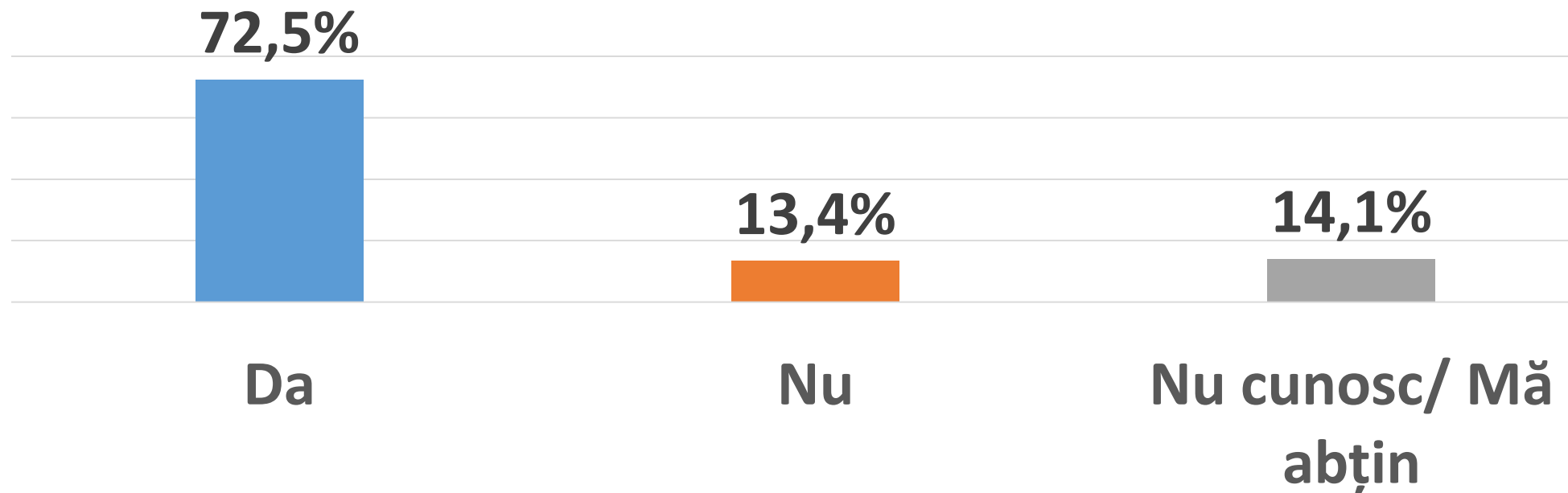
Doar 18% din respondenți consideră că atunci când s-a reformat sistemul electoral au avut loc suficiente consultări publice. Mai mult de jumătate (55%) din respondenți au menționat că nu au avut loc suficiente consultări, iar 27% sunt indici

Cum considerați Dvs., au avut oare loc suficiente consultații publice atunci când s-a reformat sistemul electoral?

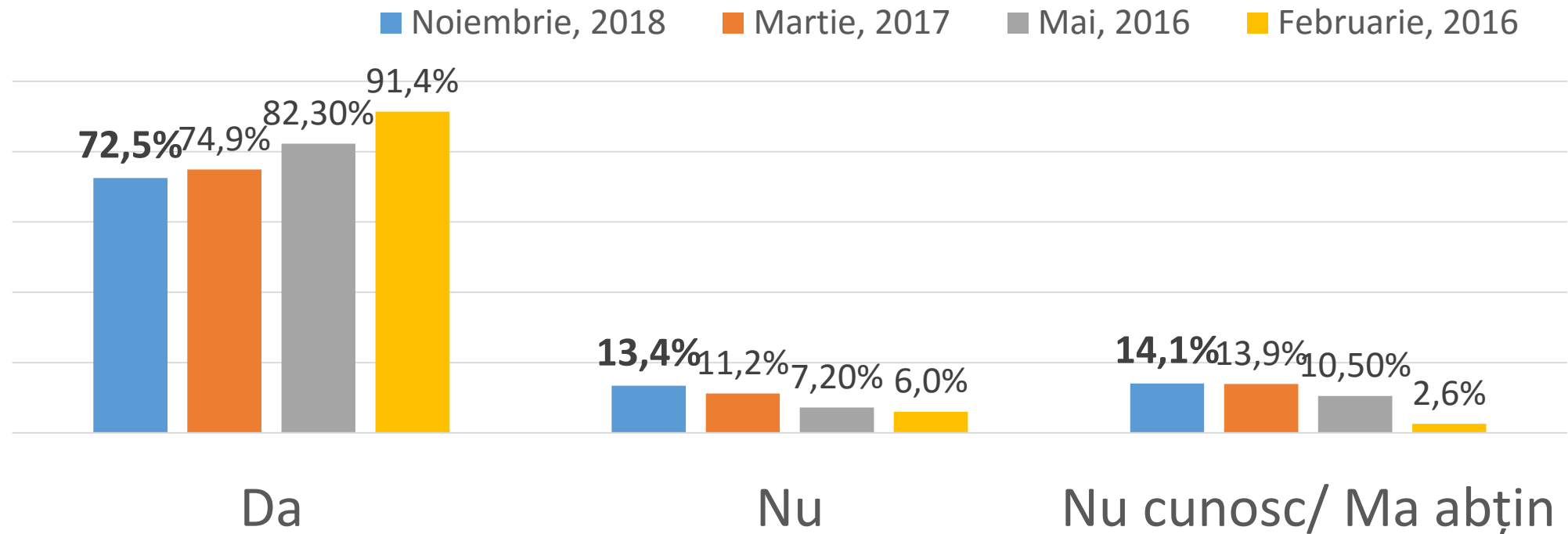

72 la sută dintre intervievați s-au dat cu părerea că este necesară micșorarea numărului de deputați în Parlamentul țării, 13% au o atitudine negativă, iar 14% nu și-au format o opinie în această privință (vezi Fig.3). La această întrebare vedem că iese în prim plan dorința populației de a micșora cheltuiile bugetare pentru întreținerea aparatului legislativ. Totuși, există o parte din respondenți care consideră că micșorarea numărului de deputați nu ar fi o măsură benefică.

După părerea Dvs., este oare necesară micșorarea numărului de deputați?

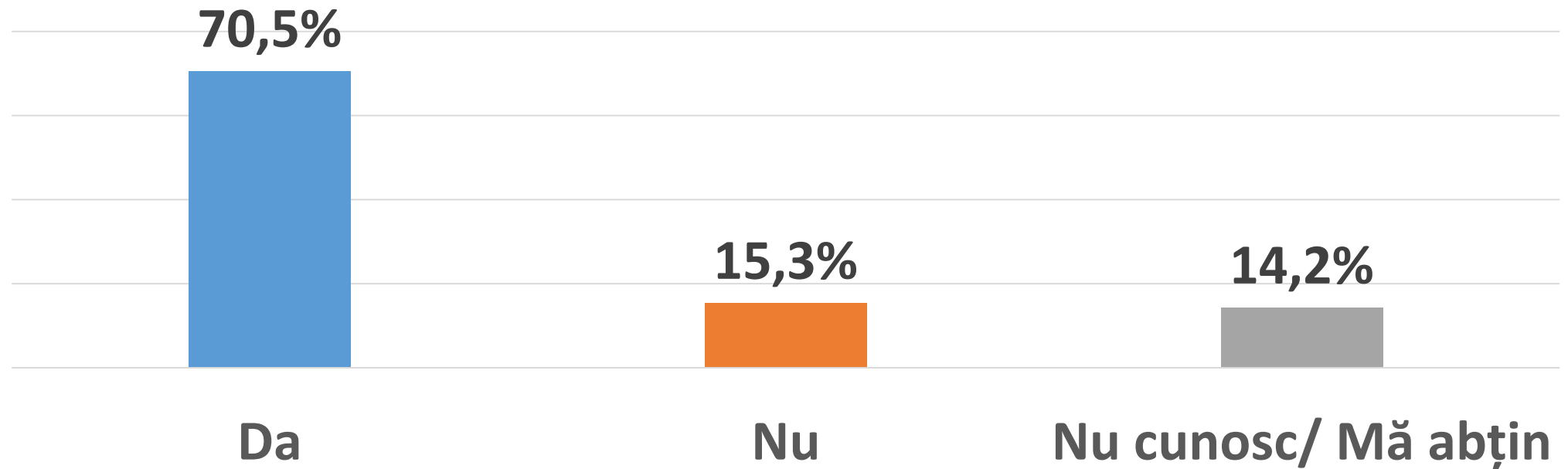

După părerea Dvs., este oare necesară micșorarea numărului de deputați?

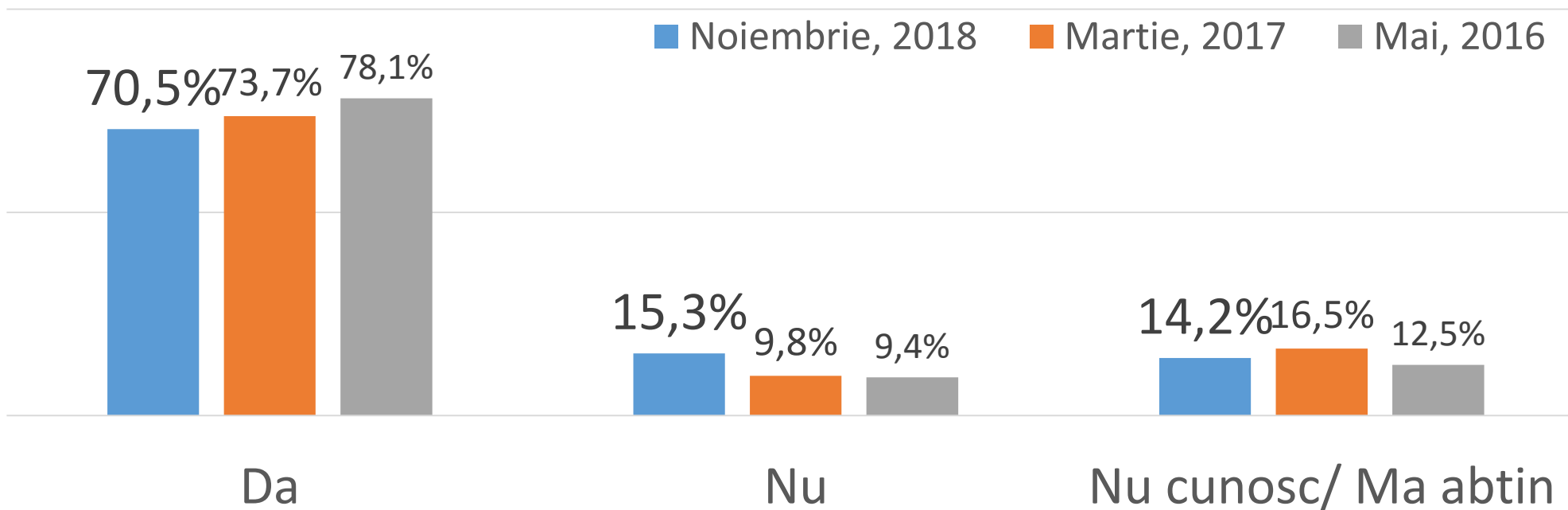

7 din 10 respondenți sunt pentru desfășurarea unui referendum privind anularea imunității parlamentare a deputaților, 15% sunt împotriva, iar 14% s-au abținut. Și aici, majoritatea respondenților își doresc anularea imunității parlamentare a deputaților, fiindcă își doresc ca deputații corupți să fie trași la răspundere. Doar o mică parte din respondenți înțeleg că anularea imunității parlamentare presupune o facilitare a forțelor politice dominante în răfuiala politică cu reprezentanții opoziției parlamentare.

Cum considerați Dvs., este necesară desfășurarea unui referendum privind anularea imunității parlamentare a deputaților?

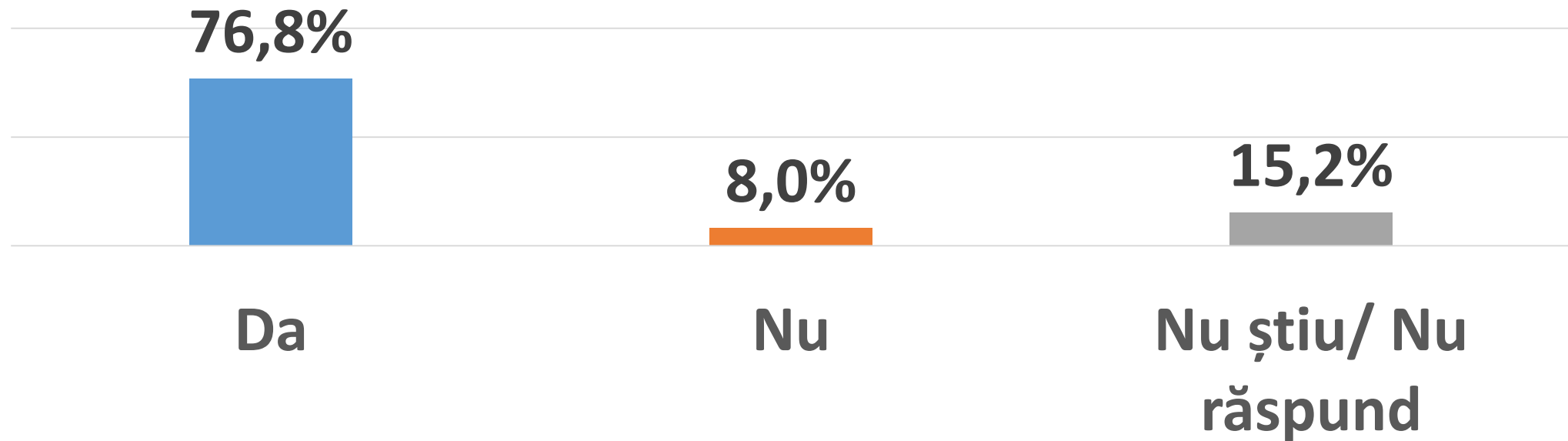

Cum considerați Dvs., este necesară desfășurarea unui referendum privind anularea imunității parlamentare a deputaților?

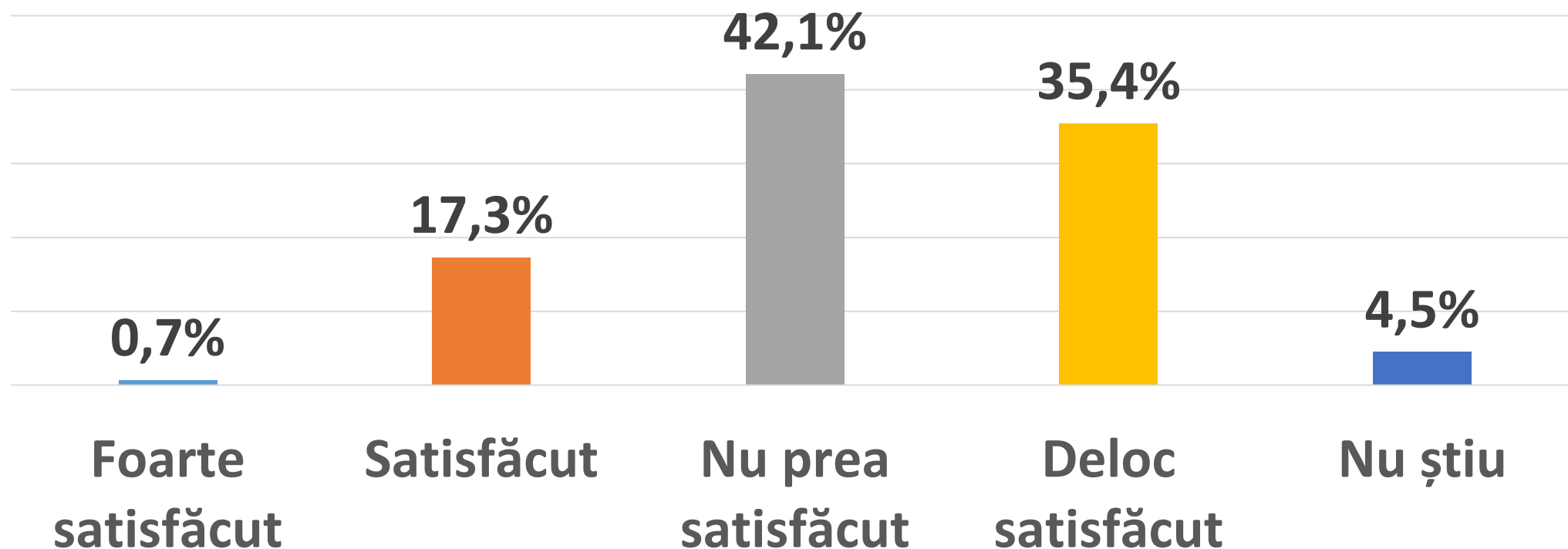
77% din respondenți sunt pentru inițiativa de a crea o lege care ar obliga deputații care își părăsesc fracțiunea parlamentară să renunțe la propriul mandat. 8% sunt împotriva, iar 15% nu și-au format o opinie în acest sens. Cu siguranță, adoptarea unei astfel de legi ar putea combate traseismul politic, dar, pentru a vota anumite legi, nu este necesar pentru deputați să părăsească propria fracțiune. Deci, problema corupției politice este mult mai adâncă și nu poate fi soluționată complet printr-o astfel de lege.

Cum considerați Dvs., ar trebui să existe o lege care ar obliga deputații care își părăsesc fracțiunea parlamentară să renunțe la propriul mandat?

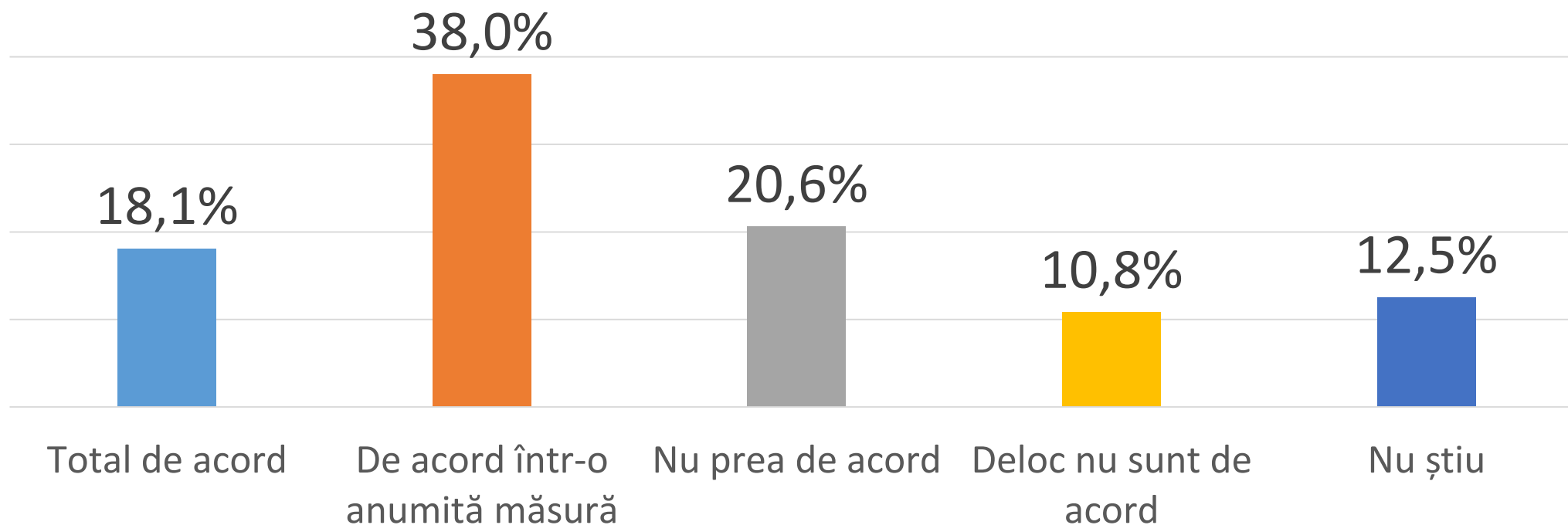
Este destul de mic numărul celor care consideră că în Republica Moldova democrația funcționează eficient. Doar 1% este foarte satisfăcut, și încă 17% - satisfăcuți de democrația din țară. În același timp, nu prea satisfăcuți sunt 42%, deloc satisfăcuți – 35%, iar 4% nu au știut să răspundă (vezi Fig.4). Aceste cifre trebuie să ne îngrijoreze, deoarece dezamăgirea în modul cum funcționează democrația ar putea conduce la dezamăgirea unei părți importante a societății, care, ulterior, va dori să militeze pentru implementarea unor alfel de regimuri politice.

Cât de satisfăcut sunteți, în general, de modul cum lucrează democrația în Republica Moldova?

Respondenții au fost rugați să aprecieze cât de mult sunt de acord cu afirmația: "Democrația are neajunsurile sale, dar este mai bună decât oricare altă formă de guvernare." Total de acord s-au arătat 18% din respondenți, de acord doar într-o anumită măsură – 38%, nu prea de acord – 21%, deloc de acord 11%, iar 12% nu au fost în stare să dea un răspuns univoc la această întrebare.

Vă rugăm să ne spuneți în ce măsură sunteți de acord cu următoarea afirmație: „Democrația are neajunsurile sale, dar este mai bună decât oricare altă formă de guvernare.”

În cadrul cercetării ne-am dorit să stabilim care sunt alegătorii foarte activi, activi, puțin activi și pasivi. Pentru aceasta, am hotărât să grupăm respondenții în funcție de prezența acestora la ultimele trei scrutine generale desfășurate la nivel național (alegerile prezidențiale din 2016, alegerile locale din 2015 și alegerile parlamentare din 2014). Respectiv, respondenții care au menționat că au participat la toate cele trei scrutine au fost introduși în grupul alegătorilor foarte activi; cei care ne-au spus că au participat la 2 scrutine – în grupul alegătorilor activi; cei care au participat la un singur scrutin – în grupul alegătorilor puțin activi, iar cei care nu au participat nici la un scrutin – în grupul alegătorilor pasivi. Ținem să menționăm că în cazurile în care tinerii menționau că au participat la un scrutin electoral, iar la precedentele nu aveau vârsta necesară, aceștia au fost plasați de asemenea în rîndul alegătorilor activi, fiindcă am mers de la premiza că dacă un tânăr merge la vot împlinind vârsta de 18 ani, acesta cu o probabilitate mai mare se va prezenta și la următoarele scrutine.

Astfel, am stabilit că alegătorii se împart în felul următor: foarte activi – 56%, activi – 14%, puțin activi – 20% și pasivi – 10% (vezi tab.1). La crosstabularea gradului de activism cu datele sociodemografice observăm că nu există mari diferențe în dependență de sex. Totuși, în dependență de mediul de rezidență, observăm că locuitorii urbanelor sunt puțin mai activi decât locuitorii din mediul rural. În dependență de vârstă, observăm o tendință rigidă – cu cât mai în vârstă sunt respondenții, cu atât mai mare este probabilitatea acestora de a se prezenta la urne. De asemenea această tendință o întâlnim în dependență de studii. Respondenții cu studii superioare sunt alegători mai activi decât cei cu un nivel mai jos de studii. Nu trebuie să ne ducă în eroare cifra înaltă a alegătorilor activi în rândul celor cu studii primare sau fără studii, fiindcă numărul acestora în cadrul sondajului este destul de mic și nu îl putem considera drept reprezentativ. Este interesant faptul că în dependență de stratificarea socială vedem o tendință inversă. Persoanele cu un statut social mai înalt sunt mai puțin active la scrutine, iar persoanele cu un statut social mai scăzut sunt mai active.

O dată ce am stabilit grupurile în funcție de gradul de activism, ne-am dorit să vedem care sunt atitudinile acestor grupuri față de diverse norme și reguli din domeniul electoral, pentru a identifica acele norme care sunt mai puțin sau mai mult eficiente și care dintre ele ar putea schimba comportamentul electoral al populației spre unul mai activ.

Tabelul 2. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și datele sociodemografic		Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL		56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Sexul	Masculin	55,9%	14,6%	18,9%	10,5%
	Feminin	56,2%	14,0%	20,7%	9,1%
Mediul de rezidență	Urban	57,7%	15,2%	18,5%	8,6%
	Rural	54,8%	13,6%	20,9%	10,6%
Vârsta	18-24 ani	33,3%	19,3%	35,6%	11,9%
	25-29 ani	37,1%	23,0%	24,7%	15,2%
	30-39 ani	57,2%	11,2%	19,6%	12,0%
	40-49 ani	53,4%	19,2%	16,4%	11,0%
	50-64 ani	70,3%	8,6%	16,7%	4,3%
	65+ ani	88,7%	2,6%	7,0%	1,7%
Naționalitatea	Moldovean/ Român	56,3%	13,4%	20,7%	9,6%
	Ucrainean	51,1%	18,5%	19,6%	10,9%
	Rus	56,7%	19,4%	13,4%	10,4%
	Alta	59,7%	14,5%	16,1%	9,7%
Nivelul de instruire	Superior	67,0%	12,9%	12,9%	7,3%
	Mediu, de specialitate	50,0%	17,3%	22,4%	10,2%
	Secundar profesional	55,7%	11,5%	21,7%	11,1%
	Mediu general, liceal	53,4%	12,4%	23,0%	11,2%
	General obligatoriu	46,7%	18,5%	27,2%	7,6%
	Primar sau fără studii	67,9%	16,1%	5,4%	10,7%
Stratificare socială: grupul social	Superior/înalț	49,4%	13,5%	25,8%	11,2%
	Mediu	39,7%	22,4%	22,4%	15,5%
	Mai aproape de mediu	46,6%	15,7%	25,8%	11,8%
	Scăzut	65,2%	11,8%	16,4%	6,5%
	Foarte scăzut	71,8%	11,5%	8,4%	8,4%

Studiul demonstrează că gradul de satisfacție față de procesul electoral este într-o relație directă cu activismul electoral (tab 2). De asemenea se atestază o relație directă dintre gradul de activism și convingerea că după alegeri voturile sunt numărate corect. Respectiv, putem conchide că dacă va spori calitatea procesului electoral, există probabilitatea ca și cetățenii să devină mai activi.

Tabelul 2. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: Credeți că alegerile în Republica Moldova sunt libere și corecte?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	73,9%	5,4%	14,1%	6,5%
Parțial libere și corecte	56,8%	14,3%	19,8%	9,2%
Nu	52,9%	15,6%	20,4%	11,1%
Nu știu	52,6%	15,8%	23,2%	8,4%

În ceea ce privește finanțarea partidelor din bugetul de stat, observăm că cu cât sunt mai activi alegătorii, cu atât mai mult ei se pronunță pentru această prevedere (tab.3). Alegătorii puțin activi și cei pasivi au mai degrabă o părere negativă, sau nu știu să se pronunțe asupra acestei teme.

Tabelul 3. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: Cum considerați Dvs., partidele politice trebuie să primească finanțare din bugetul de stat?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	64,0%	11,5%	20,1%	4,3%
Nu	58,4%	15,3%	17,4%	8,9%
Nu știu/ Nu răspund	42,5%	12,6%	28,5%	16,4%

În general, alegătorii activi sunt mai degrabă împotriva ideii ca alegerile să aibă loc pe parcursul a două sau mai multe zile (tab. 4). În discuții s-a stabilit că astfel de scrutine pe de o parte ar fi mult mai costisitoare, iar pe de altă parte ar exista posibilități adiționale de fraudare, deoarece observatorii nu pot să se afle la secția de vot pe parcursul a mai multe zile.

Tabelul 4. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: Ați dori ca alegerile să aibă loc pe parcursul a două sau mai multe zile?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	44,1%	19,3%	24,4%	12,2%
Nu	61,0%	12,7%	17,0%	9,3%
Nu știu/ Nu răspund	47,7%	13,6%	31,8%	6,8%

Respondenții au fost întrebați dacă și-ar dori să utilizeze tehnologii performante în procesul electoral, precum mașina de vot electronică sau votul prin internet. Cu toate că alegătorii foarte activi menționează mai des că nu ar dori să utilizeze astfel de tehnologii, totuși, persoanele active și cele mai puțin active se pronunță mai mult pentru astfel de tehnologii. Luând în considerație că persoanele foarte active sunt preponderent de o vârstă mai înaintată, prin aceasta putem explica reticența acestui grup și aprobarea noilor tehnologii de către celelalte două grupuri de votanți activi, în rândul cărora tinerii sunt prezenți cu o pondere mai mare. În tabelul 5 observăm că dacă ar exista probabilitatea de a vota prin internet, aceasta nu ar determina un activism mai înalt în rândul persoanelor foarte active și active, dar, surprinzător, ar contribui la sporirea activismului în rândul cetățenilor puțin activi și a celor pasivi.

Tabelul 5. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: Dacă ar exista posibilitatea să votați prin internet, ați alege această opțiune în locul prezentării la secția de vot?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	51,5%	14,4%	22,4%	11,7%
Nu	62,1%	16,4%	15,5%	6,0%
Nu știu/ Nu răspund	63,6%	7,3%	19,1%	10,0%

Observăm și o oarecare reticență a alegătorilor foarte activi în privința posibilității de a vota la oricare secție de vot din Republica Moldova. Aceasta la fel o putem explica prin suspiciunea că o astfel de măsură ar crea nesiguranță și ar da frâu unor noi metode de a fraudă alegerile (tab. 6).

Tabelul 6. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: Ați dori să puteți vota la oricare secție de vot din Republica Moldova?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	51,8%	16,4%	21,1%	10,7%
Nu	69,3%	9,2%	15,8%	5,7%
Nu știu/ Nu răspund	62,7%	6,0%	19,4%	11,9%

Alegătorii foarte activi se pronunță cu o frecvență mai mare pentru ca în sistemul electoral mixt să se asigure și în circumscripțiile uninominale o prezență mai mare a candidaților de sex feminin (tab. 7), dând dovadă de un nivel mai înalt de respect pentru egalitatea sexelor în domeniul politic.

Tabelul 7. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: În sistemul electoral proportional partidele erau obligate să include în listă cel puțin 40% de femei. Ar trebui oare ca în sistemul electoral mixt să se asigure această prevedere și în circumscripțiile uninominale sau nu?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	63,4%	13,4%	12,8%	10,3%
Nu	57,9%	15,7%	17,6%	8,8%
Nu știu/ Nu răspund	45,3%	14,4%	30,6%	9,8%

Observăm că alegătorii foarte activi sunt împotriva inițiativei de a micșora numărul de deputați în parlament (tab.8). Deci, aceștia dau dovadă de un nivel mai înalt de cultură politică participativă, considerând că un parlament cu un număr mai mic de deputați ar fi pe de o parte un organ legislativ mai puțin eficient, dat fiind numărul scăzut de demnitari competenți, iar pe de altă parte ar fi mai ușor pentru persoanele influente de a crea o majoritate parlamentară favorabilă pentru aceștia.

Tabelul 8 Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: După părerea Dvs., este oare necesară micșorarea numărului de deputați?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	56,1%	14,3%	19,7%	9,9%
Nu	63,9%	11,6%	14,8%	9,7%
Nu cunosc/ Mă abțin	47,2%	17,4%	26,4%	9,0%

În același timp, în rândul alegătorilor foarte activi este mai pregnantă ideea că ar trebui să existe o lege care ar obliga deputații care își părăsesc fracțiunea parlamentară să renunțe la propriul mandat, în timp ce alegătorii puțin activi și pasivi se pronunță mai mult împotriva unei astfel de măsuri (tab.9).

Tabelul 9. Crosstabularea rezultatelor „Gradul de activism” și întrebarea: Cum considerați Dvs., ar trebui să existe o lege care ar obliga deputații care își părăsesc fracțiunea parlamentară să renunțe la propriul mandat?	Foarte activ	Activ	Puțin activ	Pasiv
TOTAL	56,1%	14,3%	19,9%	9,8%
Da	60,4%	13,2%	17,7%	8,7%
Nu	41,4%	17,2%	27,6%	13,8%
Nu știu	40,4%	18,6%	27,6%	13,5%

Cercetarea ne permite să înaintăm următoarele concluzii:

Schimbările instituționale frecvente desfășurate în domeniul electoral nu contribuie la stabilitatea sistemului electoral. Pentru a spori încrederea populației în transparența și eficacitatea procesului electoral, legiuitorul ar trebui să evite schimbările frecvente ale legislației electorale, inclusiv componența organelor electorale și metoda de delimitare a granițelor. După cum se menționează în Codul de bune practici al Comisiei de la Veneția, stabilitatea legii este esențială pentru credibilitatea procesului electoral, iar regulile de joc trebuie protejate pentru a evita orice fel de manipulare. Atunci când se recurge la revizuirea sistemului electoral, reformele au nevoie de timp pentru a ajunge de la administrația publică centrală până la nivelul al treilea. De asemenea, este nevoie de timp pentru a informa cetățenii cu privire la noul mecanism de votare și pentru a le explica modul în care noul proces electoral va contribui la crearea unui organ legislativ reprezentativ. Legiuitorului trebuie să i se permită să contemple virtuțile și dezavantajele relative ale unei varietăți de sisteme electorale, precum sistemul electoral proporțional, sistemul electoral uninominal și sistemul electoral mixt. Legiuitorul nu trebuie să schimbe legile existente fără motive întemeiate și trebuie să introducă un nou sistem electoral doar atunci când crede cu fidelitate că acesta va permite exercitarea unor practici democratice mai bune

Un sistem electoral stabil ar oferi mai multă încredere și pentru concurenții politici, fiindcă revizuirile frecvente implementate înainte de alegeri, nu permit partidelor politice și candidaților să-și pregătească strategiile electorale și structurile de partid pentru a concura în mod eficient. Modificările frecvente pot, de asemenea, să provoace confuzie între alegători și alte părți interesate cu privire la modul în care funcționează sistemul, ceea ce poate reduce încrederea publicului în integritatea procesului. Implementarea unui nou sistem electoral trebuie să fie însoțită de un set de practici precum corectitudinea, simplitatea, funcționalitatea și abilitatea de a aborda problemele legate de gen, etnie și minorități. Certitudinea este o componentă importantă a unui proces electoral fiabil. Dacă există certitudine, atunci candidații și partidele politice pot fi încrezători în regulile concursului electoral la care participă. Aceasta poate fi obținută prin asigurarea transparenței și fiabilității procedurilor electorale și legale.

Deficiențele întâlnite în procesul electoral sunt cauzate de unele probleme mai profunde, care țin de dezvoltarea democrației în general, cum ar fi: dependența justiției de factorul politic, aplicarea selectivă a legii, instituții de stat fragile, corupția, utilizarea ineficientă a resurselor și concentrarea excesivă a mass media, etc. Respectiv, problemele din sistemul electoral pot fi soluționate doar parțial prin intermediul schimbărilor instituționale, or problemele fundamentale menționate mai sus vor continua să determine carențele întâlnite în scrutine, indiferent de tipul de sistem electoral aplicat.

Soluționarea problemelor legate de finanțarea partidelor în general și a campaniilor electorale în special reprezintă un factor-cheie de stimulare a proceselor democratice din țară prin intermediul propulsării unor forțe politice noi, care, din cauza faptului că o campanie electorală presupune cheltuieli enorme, nu pot concura la moment cu partidele dominante.

Accesul echitabil la mass-media rămâne crucial pentru forțele politice emergente. În ciuda unei creșteri rapide a penetrării internetului și a utilizării mijloacelor de comunicare socială, în special în rândul tinerilor, mass-media tradițională constituie în continuare o sursă importantă de informare a cetățenilor, atât în timpul campaniilor electorale, cât și în afara acestora. Deci, problemele legate de concentrarea mass-media și reducerea mijloacelor de informare independente sunt un impediment pentru dezvoltarea democrației, fiindcă o bună parte din forțele politice, având puține mijloace disponibile pentru a-și face publice programele, sunt dezavantajate.

Legiuitorul trebuie să se asigure că orice măsură adoptată are sprijinul majorității votanților. Dacă o lege sau o propunere se întâlnește cu rezistență continuă, atunci aceasta probabil că nu merită să fie introdusă. Este important să se organizeze forumuri internaționale, cu specialiști internaționali, pentru a face schimb de experiență acumulată, iar la evenimente să fie invitate toate părțile interesate să participe.

Mulțumim pentru atenție!

